

Słowo wstępne

O ddawany do rąk Czytelników tom stanowi zbiór studiów poświęconych zjawisku wojny i jej konsekwencjom, ujmowanym z perspektywy historycznej, społecznej, politycznej, gospodarczej i kulturowej. Zgromadzone artykuły obejmują okres od późnego średniowiecza po drugą połowę XX w., dotyczą różnych obszarów geograficznych, co pozwala spojrzeć na wojnę nie tylko jako na wydarzenie militarne, lecz także czynnik kształtujący zarówno poszczególnych ludzi, jak i całe społeczeństwa i państwa.

Artykuł **Łukasza Ćwikły** podejmuje zagadnienie relacji między wojną a obiegiem pieniądza w środowisku szlachty łęczyckiej na początku XV w. Autor, opierając się na analizie ksiąg ziemskich, rekonstruuje mechanizmy awansu majątkowego oraz zadłużenia, ukazując konflikty zbrojne jako istotny czynnik wpływający na obrót ziemią. Szczególną uwagę zwraca na rolę kredytu oraz sprzedaży dóbr ziemskich w kontekście mobilizacji wojennej. Tekst wpisuje się w nurt badań nad ekonomicznymi aspektami wojny w późnym średniowieczu.

Oleg Hański w swym artykule ukazał Lwów jako ważny ośrodek koncentracji wojsk jagiellońskich w latach 1469–1520. Autor analizuje znaczenie miasta w systemie obronnym i ofensywnym Królestwa Polskiego, wskazując na jego funkcję logistyczną i organizacyjną. W pracy omówiono obecność różnych formacji wojskowych oraz kontekst polityczny ich stacjonowania. Artykuł wnosi istotny wkład do badań nad wojskowością i urbanistyką pogranicza w późnym średniowieczu.

Tekst **Aleksandra Bołdyrewa** ma charakter metodologiczny i dotyczy zastosowania metod kwantytatywnych w badaniach nad historią wojskowości jagiellońskiej. Autor podejmuje refleksję nad możliwością analizy długofalowych procesów militarnych w duchu koncepcji Fernanda Braudela. Zwraca uwagę na konieczność łączenia historii wojskowej z badaniami społecznymi i gospodarczymi. Artykuł stanowi ważny głos w dyskusji nad kierunkami rozwoju współczesnej historiografii wojskowej.

Artykuł **Krzysztofa Gryglewskiego** poświęcony jest roli pachołat w polskiej jeździe zaciężnej pierwszej połowy XVI w. Autor, korzystając z rejestrów popisowych, rekonstruuje funkcje tej grupy w strukturze pocztów wojskowych. Ukazuje ich znaczenie dla zaplecza logistycznego i codziennego funkcjonowania wojska.

W studium **Michała Widery** omówiona została postawa biskupa Stanisława Zdzitowieckiego wobec wojny polsko-bolszewickiej. Autor analizuje działalność hierarchy w kontekście mobilizacji społecznej, wsparcia moralnego oraz opieki nad ofiarami konfliktu. Tekst ukazuje Kościół jako ważnego aktora życia publicznego w czasie wojny i odbudowy państwa. Artykuł wpisuje się w badania nad relacjami między religią, polityką i konfliktem zbrojnym.

Pracy archiwiści, **David Hubený** i **Naděžda Kruglowa** zajęli się w swym artykule losami czeskosłowackiej ustawy o szpiegostwie gospodarczym z 1935 r. Autorzy analizują okoliczności jej powstania oraz kompetencje przyznane organom państwowym. Praca ukazuje napięcia między bezpieczeństwem państwa a wolnością gospodarczą. Tekst stanowi istotny przyczynek do badań nad prawnopolitycznymi aspektami bezpieczeństwa w Europie Środkowej okresu międzywojennego.

W tekście **Liubomyra Khakhuli** przedstawione zostały skutki II wojny światowej dla muzeów na terenie wschodniej Galicji. Autor analizuje procesy grabieży, likwidacji i reorganizacji instytucji muzealnych w warunkach okupacji. Szczególną uwagę poświęca losom zbiorów oraz zmianom administracyjnym. Artykuł ukazuje wojnę jako czynnik długotrwałych strat w dziedzictwie kulturowym regionu.

Mikołaj Prokop omówił debatę dotyczącą roli wojsk powietrznodesantowych w Armii Stanów Zjednoczonych w latach 1940–1945. Autor analizuje spory doktrynalne, organizacyjne i operacyjne wokół nowego rodzaju sił zbrojnych. Praca ukazuje, jak doświadczenia wojenne wpływały na ewolucję myśli wojskowej.

Tekst **Klaudii Piwowarskiej** poświęcony jest powojennej odbudowie wsi Piaseczno (powiat grójecki) jako ośrodka doświadczalnego, gdzie architekci mogli w praktyce zweryfikować funkcjonalność swoich projektów zabudowy i rozplanowania. Autorka analizuje założenia ideowe i praktyczne realizacji projektu w kontekście zniszczeń wojennych. Praca ukazuje odbudowę jako proces eksperymentalny, łączący planowanie przestrzenne, architekturę i politykę społeczną.

Artykuł **Krzysztofa Lesiakowskiego** dotyczy problemu rewindykacji dzieci polskich z Niemiec po II wojnie światowej. Autor analizuje przekaz prasy krajowej, ukazując relacje między informacją, propagandą i polityką państwa. Tekst pokazuje, w jaki sposób temat ten był instrumentalizowany w debacie publicznej. Artykuł wnosi ważny głos do badań nad społecznymi skutkami wojny.

Janusz Zuziak przygotował biograficzne studium poświęcone ppłk. prof. Jerzemu Stanisławowi Alexandrowiczowi (1886–1970). Autor rekonstruuje jego drogę wojskową od wojny polsko-bolszewickiej, przez udział w kampanii wrześniowej,

pobyt w niewoli radzieckiej, służbę i pracę w szeregach 2. Korpusu Polskiego. Omawia też jego karierę naukową oraz losy na emigracji. Artykuł stanowi przykład badań nad losami polskich elit intelektualnych XX w.

Przedmiotem opracowania **Magdaleny Pogońskiej-Pol** jest wpływ wojny sześciodniowej z 1967 r. na sytuację polityczną, militarną i społeczną Egiptu. Autorka omawia konsekwencje klęski militarnej w starciu z Izraelem dla struktury sił zbrojnych oraz pozycji armii w systemie władzy. Szczególną uwagę poświęca przemianom ideologicznym i kryzysowi legitymizacji rządów i roli prezydenta G.A. Nasera. Tekst ukazuje wojnę jako moment przełomowy w historii państwa egipskiego. Analiza obejmuje zarówno wymiar wewnętrzny, jak i międzynarodowy.

Tekst **Wiesława Bolesława Łacha** dotyczy historii wojsk rakietowych Wojska Polskiego w Garnizonie Orzysz w latach 1961–1994. Autor analizuje proces formowania, funkcjonowania i likwidacji 32. Łużyckiej Brygady Artylerii. Praca ukazuje znaczenie tych wojsk w strukturze obronnej państwa w okresie zimnej wojny. Artykuł stanowi ważne uzupełnienie badań nad najnowszą historią wojskowości polskiej.

Tom zamyka artykuł **Jacka Lasoty** poświęcony problematyce klasyfikacji kategorii sztuki wojennej. Autor podejmuje próbę uporządkowania pojęć funkcjonujących w teorii wojskowości. Tekst ma charakter teoretyczny i metodologiczny. Stanowi propozycję dalszej dyskusji nad językiem badań nad wojną.

Zgromadzone teksty, choć dotyczące różnych epok i tematów, łączy motyw zwrócenia uwagi na skutki wojen, które wykraczają daleko poza pola bitew, wpływając na losy jednostek, instytucji i państw w długiej perspektywie historycznej.

Tadeusz Grabarczyk

Uniwersytet Łódzki / University of Lodz

<https://orcid.org/0000-0002-6197-9457>

Notka o autorze

Dr hab. Tadeusz Grabarczyk, prof. UŁ – kierownik Katedry Historii Średniowiecznej w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego.

Zainteresowania naukowe: historia wojskowości doby średniowiecza i renesansu, dzieje miast.

tadeusz.grabarczyk@uni.lodz.pl